

23. Шахова Л. И. Структурно-функциональная характеристика ЛСГ существительных "чувственные переживания" в русском языке: Автореф. дис... канд. филол. наук. — К., 1980.
24. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. — Воронеж, 1987.
25. Шингаров Г. Х. Эмоции и чувства как форма отражения действительности. — М., 1971.
26. Buskist W., Gerbing D. Psychology: boundaries and frontiers. — 1990.
27. Plutchick R. Emotion: A psycho-evolutionary synthesis. — N.Y., 1980.
28. Plutchick R. Emotion: A psycho-evolutionary theory of emotions // Social Science information. — N.Y., 1984, 21.

УДК 808.3-54(091)

О. І. БОНДАР. Моделювання системи понять словотвору (структурно-функціональні словотвірні одиниці)

У статті зроблено спробу на підставі гіпотетико-дедуктивного методу за допомогою трьох доміантних диференційних ознак, а також деяких додаткових параметрів побудувати модель структурно-функціональних словотвірних одиниць системи понять словотвору.

Ключові слова: словотвір, функціональні одиниці.

In the article the attempt to build on the foundation of hypothetic-deductive method with three dominant differential features and some additional parameters the structural-functional derivational units model of word-formation concept system has been done.

Key words: word-formation, functional units.

В сучасному українському мовознавстві словотвір набув статусу повноправного розділу з розвиненим поняттєвим і термінологічним апаратом, з визначеним предметом дослідження, зі своєю проблематикою і т. д. Кількість наукових досліджень, присвячених проблемам словотвору, досягли свого апогею в 70-80-х рр. минулого століття, пішла на спад, проте залишається вельми значною. І все ж, незважаючи на незаперечні успіхи в галузі словотвору, ми не можемо задовольнитися станом систематизації та уніфікації понять словотвору. Створюється враження, що кожен окремих дослідник, працюючи тільки у вибраному напрямку і послуговуючись невеликою кількістю термінів дериватології для ана-

лізу обраного фрагмента системи словотвору, недостатньо чітко бачить і враховує при цьому загальну картину, всю систему словотворення.

Найчастіше в роботах з дериватології обходяться термінами “спосіб словотворення”, “словотворчий афікс (суфікс, префікс)”, “словотвірний тип”, “словотвірне значення”, “твірне слово”, “дериват” тощо. Рідше вживають терміни “словотвірна парадигма”, “словотвірне гніздо”, “словотвірна модель”, “словотвірна категорія” і т. ін. Причому, і досі вживані терміни не мають повного однозначного розуміння, кожному авторові доводиться чимало часу надавати для тлумачення свого розуміння того чи іншого терміна словотвору. Нам видається, що побудова моделі загальної системи словотвору набагато б покращила наявну ситуацію. Зважаючи на обсяг, у даній науковій розвідці йтиметься тільки про назви словотвірних одиниць різних підрівнів і рангів. Основне завдання цього дослідження – на підставі гіпотетико-дедуктивного методу створити загальну модель терміносистеми словотвору на позначення структурно-функціональних дериваційних одиниць.

Одним із перших в українському мовознавстві зробив спробу подати загальну систему словотвору І. І. Ковалик, що, власне, і стояв біля витоків сучасної української дериватології. Він виділив такі основні її одиниці: словотворчі класи – словотворчі категорії – словотворчі розряди – словотворчі типи – окремі слова [5:14]. Ця перша класифікація подає тільки “вертикальну” будову системи, тобто кожна наступна одиниця виявляється підрядною стосовно попередньої. Місце інших одиниць, наприклад, суфіксів, твірних основ та ін., у схемі не відбито. М. Я. Плющ зосереджує увагу на способах словотворення [8]. І. Ковалик продовжив розвивати свої основні положення і в колективній монографії “Словотвір сучасної української літературної мови”, де він є автором вступного, теоретичного розділу. Поруч із уточненнями вищезгаданих тут обґрунтовано також інші важливі поняття, як словотвірна парадигма і дериватема [10:10–11, 35 та ін.], однак структурно-функціональні словотвірні одиниці не систематизовано.

Багато зроблено для розвитку теорії словотвору в зарубіжному мовознавстві такими вченими як В. Адамс, Г. О. Винокур, М. Докуліл, В. Дорошевський, О. А. Земська, О. С. Кубрякова, В. В. Лопатін, Г. Марчанд, Е. Найда, І. С. Улуханов, В. Шмілауер та ін. Це дозволило і в українській дериватології створити досить повний посібник, у якому систематично подано майже всі основні терміни та поняття словотвору [2].

Гіпотетико-дедуктивний метод може використовуватися тільки на підвалинах досліджень, зроблених індуктивними методами. Наразі настала черга

для гіпотетико-дедуктивного моделювання словотвору взагалі, і його структурно-функціональних одиниць зокрема. Гіпотетико-дедуктивне моделювання на першому етапі передбачає висунення гіпотез, що виступатимуть передумовами для гіпотез нижчого рангу, які безпосередньо стосуватимуться структурно-функціональних словотвірних одиниць. Вихідними об'єктами в даному випадку є поняття, що виконують роль диференційних ознак і висуваються аксіоматично, але, безперечно, з урахуванням результатів індуктивних досліджень. Це дуже важливий етап у моделюванні, оскільки гіпотези верхнього ярусу стають передумовами для усіх подальших гіпотез, отже, визначають усю модель.

У центрі всієї системи словотвору стоїть співвідношення між твірним та похідним словами. Саме з нього встановлюється наявність словотворчого акту і впливає решта важливих понять дериватології. Саме ним визначається словотвірна структура деривата, яка, в загальному вигляді, зберігає частину твірного слова (твірна основа) і набуває словотворчого елемента (це найчастіше афікс). До суто формальної структури слід додати також семантичні складники, адже відбувається зрушення і в значенні слова. Такими семантичними складниками є частиномовне значення, лексичне значення та словотвірне значення. Отже, структура деривата на формальному рівні складається з формальної твірної основи та форманта, а на змістовому рівні – з частиномовного значення та словотвірного значення. Вказані поняття ‘формальна твірна основа’, ‘формант’, ‘частиномовне значення’, ‘словотвірне значення’ і є вихідними об'єктами, диференційними ознаками, які стануть ядром моделювання системи понять словотвору, хоч із перебігом побудови моделі уточнюватимуться також іншими диференційними ознаками.

Наступний етап передбачає необхідність встановити відношення між наведеними об'єктами, що в даному разі зводиться до комбінаторики диференційних ознак. Поєднання диференційних ознак повинно відрізнятися тільки елементами, але не їх порядком, що в комбінаториці йменують сполученням. Тобто за наявності n елементів з них можна утворити m -членні комбінатії (сполучення), причому кожен із n елементів може входити до сполучення тільки один раз. В такому разі кількість сполучень із n елементів по m визначають за формулою:

$$A_n^m = \frac{n!}{m!(n-m)!} \quad [9:172].$$

У нашому випадку $n = 4$, а $m \geq 4$. Отже, одержуємо: за $m = 4$ комбінацій – 1, за $m = 3$ комбінацій – 4, за $m = 2$ комбінацій – 6, за $m = 1$ комбінацій – 4; всього 15 комбінацій. Не всі ці комбінації можуть виявитися релевантними для словотвору, що буде зумовлено нами з перебігом моделювання.

1. Таким чином, перша комбінація ‘формальна твірна основа’ + ‘формант’ породжує поняття “формальна структура деривата”. Будь-який конкретний дериват можна формально поділити на такі дві частини.

Подамо подальші можливі комбінації диференційних ознак і опишемо відповідні одиниці.

2. ‘Формальна твірна основа’ + ‘частининомвне значення’. Вказане сполучення диференційних ознак об’єднує деривати, мотивовані однією твірною основою, на одному ступені творення і називається словотвірною парадигмою [3:24]. Так, ряд дериватів *програмка, програмний, програмовий, програмувати, підпрограма* об’єднані спільною формальною твірною основою і частиномвним значенням *програм(a)* і становлять одну словотвірну парадигму.

3. ‘Формант’ + ‘словотвірне значення’. Поєднання форманта зі своєю змістовою стороною, яким є словотвірне значення, творить двобічну одиницю, що можна назвати “словотворчий афікс”. У сучасній дериватології термін формант вживається непослідовно: то як суто формальна одиниця, але частіше як двобічна. Виходячи з самої назви “формант”, що торкається саме форми, нам видається доцільним залишити цей термін лише для формальної сторони словотворчого афікса.

4. ‘Формальна твірна основа’ + ‘частининомвне значення’ + ‘формант’ + ‘словотвірне значення’. Ця чотирикомпонентна комбінація може бути скорочена до двокомпонентної у вигляді ‘твірна основа’ + ‘словотворчий афікс’, якою визначається власне дериват як двобічна словотвірна одиниця.

Оскільки диференційна ознака ‘формальна твірна основа’ завжди прив’язана до конкретного слова, то комбінації (5) ‘формальна твірна основа’ + ‘словотворчий афікс’, (6) ‘формальна твірна основа’ + ‘словотвірне значення’ є нерелевантні для моделі, бо на практиці вони надлишкові: перша заступається поняттям “дериват” (“похідне слово”, “мотивоване слово” тощо), а друга практично збігається з комбінацією 9. Формальна сторона афікса (формант) не поєднана жорстко зі змістовою стороною (словотвірним значенням), що дає широкі можливості для комбінацій кожного зокрема.

7. ‘Частининомвне значення’ + ‘формант’. Комбінації без диференційної ознаки ‘формальна твірна основа’ вказують не на конкретні деривати, а на ряди дериватів, об’єднаних ними. Вищенаведена комбінація позначає поняття

“словотвірна модель”. Наприклад, відіменникові деривати з формантом *-к(a)* *гумка, жителька, кашка, хатка*, становитимуть одну словотвірну модель на підставі спільності їх частиномовного значення та форманта, хоч належать до різних словотвірних типів. На жаль, і досі не можна твердити про однозначне розуміння терміна “словотвірна модель” [Див. про це 1:17]. Тим не менше, переважна більшість вчених-дериватологів розуміють її саме як поняття з двох елементів, наведених вище, попри те що й самі ці елементи називають по-різному.

8. ‘Частининомвне значення’ + ‘формант’ + ‘словотвірне значення’ = ‘частининомвне значення’ + ‘словотворчий афікс’. Від попередньої ця комбінація відрізняється наявністю додаткового компонента – словотвірного значення – і передає поняття “словотвірний тип”. Внаслідок того, що наведені вище деривати мають різне словотвірне значення *гумка* – однинності, *жителька* – фемінності, *кашка* – пестливості, *хатка* – здібності – всі вони належать до різних словотвірних типів, хоч і представляють одну словотвірну модель. Поняття словотвірного типу є одним із ключових у словотворі.

9. ‘Формальна твірна основа’ + ‘частининомвне значення’ + ‘словотвірне значення’ = ‘твірна основа’ + ‘словотвірне значення’. Тільки в одному випадку з наявністю диференційної ознаки ‘формальна твірна основа’ маємо не конкретну одиницю, а ряд дериватів, об’єднаних спільною твірною основою і словотвірним значенням, але таких, що розрізняються формантами. Це поняття описово передається терміном “словотвірний синонімічний ряд”, наприклад: *нагрівач, нагрівник; роздрук, роздруківка; добудувати, прибудувати, підбудувати; тонесенький, тонісінький, тонюсінький; довжиною, завдовжки*.

10. ‘Формальна твірна основа’ + ‘частининомвне значення’ + ‘формант’ = твірна основа + ‘формант’. Ця комбінація диференційних ознак окреслює конкретний дериват без вказівки на його словотвірне значення. Оскільки переважна більшість дериватів мають одне словотвірне значення, то ця комбінація виявляється маловажливою. А проте її доцільно використовувати на позначення словотвірної омонімії, яка трапляється, коли у формальному похідному слові можуть реалізуватися кілька словотвірних значень. Так, наприклад, дериват *перепрасувати* має два словотвірні значення – дистрибутивності (виконати дію над багатьма об’єктами) і репродуктивності (виконати дію заново, ще раз); дериватові *подути* притаманна інхоативність (почати дути) та лімітативність (дути деякий час); дериватові *сікати* притаманне словотвірне значення ‘зряддя’ і ‘дикий кабан’ і т. ін.

11. 'Частиномовне значення' + 'словотвірне значення'. Від словотвірного типу (комбінація б) цей набір диференційних ознак відрізняється відсутністю ознаки 'формант', тобто ця одиниця включає до свого складу ряд словотвірних типів із спільним словотвірним значенням, які відрізняються лише формантною частиною. Спеціального терміна тут теж бракує. Описово їх можна назвати 'синонімічний ряд словотвірних типів', наприклад: V-ач, V-ник; V-Ø, V-івк(а); до-V, при-V, під-V; Adj-есенький, Adj-ісінський, Adj-усінський; S-ою; зав-S-ки.

Залишилися чотири одноелементні випадки.

12. 'Частиномовне значення'. Масиви дериватів, які б організовувалися тільки за частиномовним значенням їх твірних слів, практично не досліджують. А проте, до таких масивів увійшли б віддієслівні деривати усіх частин мови, окремо відіменні деривати усіх частин мови (напр. ніч, ніченька, нічний, ночувати, вночі і т. д.), відприкметникові деривати та ін., що дало б змогу дослідникові простежити зрушення в лексичному значенні, зумовлені переходом деривата до іншої частини мови. Зрозуміло, що й назви для цієї словотвірної одиниці немає. Її можна було б назвати словотвірним класом (за частиномовним значенням твірного слова).

13. 'Формальна твірна основа'. Окремо цю диференційну ознаку часто йменують просто твірною основою, хоч це не зовсім точно. Формальна твірна основа виявляється одним із центральних понять словотвірної структури слова. Її можна також застосувати при дослідженні не тільки окремих дериватів, а й омонімічних твірних основ, наприклад: вод- – водити і водичка, ціл'- – цілити і цілий, бур- – буренький і бурити тощо, бо в такому разі формальна твірна основа буде для цих дериватів спільна.

14. 'Формант'. За однією цією диференційною ознакою теж не утворюють масиви дериватів, оскільки ґрунтуючись винятково на формальній ознаці, до нього б потрапили і віддієслівні, і відіменникові, і інші деривати, і дериватидієслова, і деривати-іменники, і деривати-прикметники і т. д., і деривати з різним словотвірним значенням, що призвело б до втрати семантичної системності.

15. 'Словотвірне значення'. Масив дериватів, що ґрунтується лише на одній семантичній ознаці, широко застосовується у функціональних дослідженнях і може бути позначений складеним терміном "словотвірна зона функціонально-семантичного поля". Звичайно, для цього словотвірне значення повинно мати категоріальний характер, наприклад, словотвірна зона поля квантитативності включає в себе всі словотвірні засоби для вираження квантитативності, поля аспектуальності – всі словотвірні засоби вираження

аспектуальності і т. д. Масиви з некатегоріальними семами можуть становити окремі підзони чи сектори функціонально-семантичних полів.

Подальше моделювання слід проводити з розрізненням рангу сем у структурі словотвірного значення. Ця структура, як правило, складається з кількох сем, хоч може мати у своєму складі й тільки одну. Якщо в складі словотвірного значення наявна тільки одна сема, то їй притаманний великий ступінь категоріальності. Так, словотвірне значення дериватів *асистентка, одеситка, солістка, товаришка, трактористка* – це категоріальне значення жіночого роду (значення особи у цьому випадку є лексичним, а не словотвірним, бо наявне в твірному слові); *неділенька, річенька, рученька, подруженька, тополька* – єдина сема у складі словотвірного значення – 'пестливість', що входить до категоріального значення суб'єктивної оцінки. У разі коли до складу словотвірного значення входить кілька сем, вони, як правило, відрізняються своїм рангом: поруч із категоріальною семою є й некатегоріальні. Так, деривати словотвірного типу *S-ар/-яр* мають дві семи у словотвірному значенні: 'особа', 'рід діяльності' (*бавовняр* 'особа, що вирощує бавовну', *виноградар* 'особа, що вирощує виноград'; *бібліотекар* 'особа, що працює в бібліотеці', *школяр* 'особа, що навчається у школі'; *кобзар* 'особа, що грає на кобзі'). Сема 'особа' є категоріальною, сема 'рід діяльності' – некатегоріальна, часткова. Стають можливі ще дві комбінації диференційних ознак.

16. 'Частиномовне значення' + 'некатегоріальна сема'. Для цієї одиниці можна застосувати термін І. І. Ковалика "словотворчий розряд" [5:13–14], точніше словотвірний розряд. До нього входять словотвірні типи, об'єднані спільним частиномовним значенням і не всіма семами словотвірного значення, а тільки частковими, некатегоріальними, наприклад: словотвірний розряд осіб за родом діяльності, куди ввійдуть словотвірні типи *S-ар/-яр, S-щик/-чик* (*барабанщик, табунищик, заводчик*), *S-ник/-івник* (*валютник, кранівник, пожежник*), *S-ист/-іст* (*бандурист, журналіст, шахіст*), *S-ант/-янт* (*дисертант, музикант, пасквілянт*) та ін., словотвірний розряд осіб за національністю і місцем проживання зі словотвірними типами *S-анин/-янин/-чанин/-ин* (*молдованин, киянин, осетин, полтавчанин*), *S-ець/-єць* (*англієць, китаєць, бакинець*), *S-ин* (*грузин, литвин, мордвин*), *S-ич* (*в'ятч, костромич, москвич*) та ін., словотвірний розряд осіб за належністю до певного угруповання, установи та ін. Можливо, варто було б поділити семи словотвірного значення не на два, а на три ранги, виділивши поруч із словотвірними розрядами словотвірні підрозряди.

17. ‘Частиномовне значення’ + ‘категоріальна сема’. Досить зручно назвати структурно-функціональну одиницю словотвору з цією комбінацією диференційних ознак словотвірною категорією (у І. І. Ковалика “словотворча категорія”, однак вся система словотвору української мови в нього зводиться лише до двох таких категорій – осіб і неосіб [Там же]). Насправді, категоріальних сем у складі словотвірних значень значно більше, наприклад: словотвірна категорія суб’єкта дії, словотвірна категорія особи, словотвірна категорія неособи, словотвірна категорія жіночого роду, словотвірна категорія збірності, словотвірна категорія одинності, словотвірна категорія суб’єктивної оцінки, словотвірна категорія аспектуальності, словотвірна категорія інструментальності, словотвірна категорія предметної ознаки, словотвірна категорія локативності (у дієслівних дериватах) і т. ін. Словотвірні категорії іменника детально розглянуто в [7].

На підставі тієї самої диференційної ознаки ‘частиномовне значення’, що й поняття (12) за нашою моделлю, можна виділити ще одне поняття, уточнивши, що йдеться про частиномовне значення не твірного слова, а деривата.

18. ‘Частиномовне значення’ деривата. Широко використовуваний масив дериватів у межах певної частини мови. Традиційно виділяють систему іменникового, прикметникового, займенникового, дієслівного словотвору і т. д. Слідом за І. І. Коваликом їх можна назвати “словотвірні класи” (у І. І. Ковалика “словотворчі класи” [5:Там же]). Це термін формальної лінгвістики.

Попередні поняття визначалися комбінаціями без участі диференційної ознаки ‘такт творення’, хоч по суті за умовчанням передбачалося, що такт творення для вищевказаних понять є одним, тотожним (Про термін “такт творення”, чи “словотворчий такт” див. [4:16], та на відміну від авторки, в даному разі до такту творення не відносяться морфологічні зміни в корені або в афіксі). Є кілька понять словотвору, для яких диференційна ознака ‘такт творення’ релевантна.

19. Це, насамперед, стосується такого поняття як “словотвірний ланцюжок”, що в українському мовознавстві вживається вельми обмежено. Воно складається з тих самих ознак, що й одна із центральних одиниць словотвору “дериват” (4) – з диференційних ознак ‘формальна твірна основа’ + ‘частиномовне значення’ + ‘формант’ + ‘словотвірне значення’ за нетотожного такту словотворення, коли основа деривата стає твірною основою для наступного деривата, деривата другого такту творення і т. д. Наочніше можна подати це поняття, справді, у вигляді ланцюжка, як дериват₁ □ дериват₂ □ дериват₃ ... □ дериват_n (за л□7), чи з конкретним лексичним наповненням:

хатиша – хатинка – хатиночка; кусати – прокусити – прокушувати – прокушуватися. Причому, спільність диференційних ознак може бути наявною лише в межах одного такту словотворення, напр.: два – двос – двоїти – подвоїти – подвоєння.

20. Наступне поняття виділяється за тим самим набором диференційних ознак, що й поняття “словотвірна парадигма” (2) – ‘формальна твірна основа’ + ‘частиномовне значення’, однак на відміну від нього передбачає неоднинний такт творення. Таке поняття йменують словотвірним гніздом. Воно є ніби поєднанням двох понять – “словотвірна парадигма” і “словотвірний ланцюжок”. Так, ряд дериватів *програмка, програмний (безпрограмний, програмність), програмовий, програмувати (запрограмувати, програмування, програміст), підпрограма* об’єднані спільною формальною твірною основою і частиномовним значенням *програма(а)* тільки в межах першого такту творення, на другому такті творення виступає спільність інших формальних твірних основ і частиномовних значень. Словотвірні гнізда використовують при укладанні словотвірних словників.

21. Одне з найбільш широких понять (одиниць) словотвору є “словотворчий спосіб”, яке й досі не має точного визначення. Використовуючи заявлені диференційні ознаки, словотворчий спосіб можна описати диференційними ознаками ‘формант’ і ‘частиномовне значення’, ‘словотвірне значення’ із додаванням ще однієї диференційної ознаки ‘наявність/відсутність класу’. В такому разі спосіб словотворення об’єднує деривати не просто спільністю форманта, а спільністю класу формантів; диференційною ознакою є не тільки наявність форманта, а і його відсутність, тобто сукупність дериватів, утворених без участі формантів також є релевантною; і, нарешті, враховується клас зрушень у частиномовному та словотвірному значеннях.

В останнє десятиріччя є спроби розрізнити поняття “словотворчий спосіб” і “тип словотворення” [2:86–87, 112–116], проте все ж вони залишаються недостатньо диференційованими.

22. Останнім, чи не найзагальнішим поняттям словотвору, є поняття “словотвірні ресурси”, що включає в себе увесь морфемний будівельний матеріал і всі способи словотворення [6:3–4].

Подана гіпотетико-дедуктивна модель системи понять словотвору на рівні структурно-функціональних словотвірних одиниць є, звичайно, лише першим підступом до розв’язання непростого, але важливого завдання, вона не є повною і може бути уточнена в подальшому.

1. Возний Т. М. Словотвір дієслів в українській мові у порівнянні з російською та білоруською. – Львів: Вища школа, 1981.
2. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія. – К.: Вища школа, 1999. – 207 с.
3. Грещук В. В. Поняття словотвірної парадигми в сучасній дериватології // Мовознавство. – 1985. – № 1. – С. 21–27.
4. Клименко Н. Ф. Система афіксального словотворення сучасної української мови. – К.: Наук. думка, 1973.
5. Ковалик І. Вчення про словотвір. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1958. – 78 с.
6. Ковалик І. Вчення про словотвір. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1961. – 83 с.
7. Олексенко В. П. Словотвірні категорії іменника: Автореф. дис... канд. філол. наук. 10.02.01. – Київ, 2002. – 33 с.
8. Плющ М. Я. Словотворення та вивчення його в школі. – К.: Рад школа, 1969. – 132 с.
9. Сигорский В. П. Математический аппарат инженера. – К.: Техніка, 1977. – 766 с.
10. Словотвір сучасної української літературної мови. – К.: Наук. думка, 1979. – 406 с.

УДК 811.161.2'36С.

С. А. БРОНИКОВА. Функція вимірності функціонально-семантичного поля квантитативності в сучасній українській мові

У статті досліджено засоби вираження функції вимірності функціонально-семантичного поля квантитативності у сучасній українській мові. На матеріалі текстів правових документів розглянуто взаємодію даної функції з іншими функціями названого поля.

The article focuses on the investigation of the expressive means of the function of measurability of the functional-semantic field of quantity in the modern Ukrainian language. The interaction between the given function and other functions of the functional-semantic field of quantity has been studied on the basis of legal documents.

Функцію вимірності досі окремо не виділяли, хоч і розглядали відповідні конструкції у межах нумеральності, називаючи їх дименціональними, мезуральними (мезуративами) [7:44–45], параметричними [9:220–256], меронімами [6:79] чи “совокупительными” [8:13] або ж розглядали лише як одну з лексико-семантичних груп квантитативної лексики [5:5]. Справді, субполе нерахованості перетинається з субполем рахованості, це насамперед стосується функціонально-семантичної категорії (далі ФСК) числа з явищами категорійної дефектності на зразок форм *pluralia tantum* і *singularia tantum*. Ці форми мають тільки або множину або однину, тобто входять до ФСК числа, однак семантично вони є порожніми, а отже, належать до субполя нерахованості. Тому функцію вимірності (інша синонімічна назва “мезуральність”) можна описати як функцію функціонально-семантичного поля (далі ФСП) квантитативності, що вказує на кількісні характеристики назв фізичних об’єктів чи явищ, яким не притаманна безпосередня рахованість.

Щоправда, слід розрізняти невласне мезуральність, коли нумератив або сингулятив сполучається з іменником на позначення одиниці виміру без указівки на об’єкт виміру (об’єкт виміру передбачено тільки контекстуально, але не синтаксично), напр.: *АЗС обов’язково укомплектовуються зразковими мірниками місткістю 2 і 5 літрів* (Про затвердження Правил роздрібної торгівлі нафтопродуктами (20.12.97)) і випадки, коли у висловленні йдеться про конкретні параметричні характеристики нерахованого об’єкта: *Хворому необхідна інтенсивна інфузійна терапія: 2 і більше літрів розчину Рінгер-Лока в сполученні з реополіглюкіном* (Про вдосконалення профілактики, діагностики та лікування правця (05.08.99)). А за відсутності такого матеріально вираженого об’єкта, він передбачається не тільки контекстуально, а й синтаксично: (Водій до заправника на АЗС) *Мені 25 літрів* (бензину). Останні випадки віднесемо до власне мезуральності (функції вимірності), і саме вони розглядатимуться як складники субполя нерахованості.

Дехто з учених зараховує мезуративи до етнографічних реалій, тобто слів, яким експліцитно притаманна національна, культурна, історична своєрідність [4:63], тому вони займають особливе місце не тільки в науковій та офіційно-діловій, а й у художній літературі. Історію мезуративів в українській мові розглядав В. О. Винник [3].

Засоби вираження функції вимірності зводяться до основної синтаксичної конструкції $N + S_{mes} + S_{uncount}$; де N – нумератив або сингулятив, S_{mes} – іменник із значенням одиниці виміру (мезуратив), $S_{uncount}$ – іменник на позначення нерахованої назви в родовому відмінку. Отже, зрозуміло, що функція вимі-